3-6 Yaş Grubu Çocukların Duygu Düzenleme Becerilerinin Yordayıcısı Olarak Babaların Ebeveynliğe Yönelik Tutumu ve Baba Katılımı

Huri Sena Aksoy
Çukurova Üniversitesi

Raziye Günay Bilaloğlu
Çukurova Üniversitesi

Problem Durumu

Babaların genellikle çocuklarının hayatlarının çevresinde olduğu ve bu nedenle çocukların gelişimi için çok az doğrudan öneme sahip oldukları varsayılmıştır (Lamb, 1997). Yapılan araştırmalar; babaların çocuk gelişiminde kritik bir rol oynadığını ve ebeveynlik durumuna güçlü yönler getirdiğini göstermektedir. (McBride, Schoppe-Sullivan ve Ho, 2005). Çocuğun gelişimini destekleyen anne-çocuk etkileşimlerinin üzerine karşımıza birçok araştırma ortaya çıkmaktadır. Ancak okul öncesi dönem çocuğuna sahip olan babalarla yapılan çalışmalar karşılaştırıldığında pek çok konu hala araştırılmayı beklemektedir (Lamb ve Tamis-Lemonda, 2004). Ayrıca babaların çocuklarının yaşamına katılımının çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi ile ilişkisini ele almış yeterince çalışma olmakla birlikte (ayrıca bakınız Akende, 1994; Mitchell, 2007; Sandhu, 2014; Taşkın, 2011) çocuğun duygu düzenleme becerisi ile ilişkisinin incelendiği bir araştırma bulunmamaktadır. Tüm bunlardan hareketle babanın, çocuklardan olumlu çıktıların elde edilmesiyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır (Cabrera, Tamis-LeManda, Bradley, Hofferth ve Lamb, 2000). Ayrıca babaların çocukların gelişimine çok yönlü katkılarının ortaya çıkarılma ihtiyacı devam etmektedir. Bu nedenle babalarla ilgili çalışmalar literatürde gelişmekte olan bir alandır (Bornstein, 2015). Bu durum çocuğun gelişimindeki babalığın ve baba katılımının ihtiyacını gözler önüne sermektedir. Babaların ve baba katılımının çocuğun üzerindeki etkilerinin saptanması bu çalışmanın konularından birisidir. Yapılan araştırmanın sonucunda elde edilen verilerin sonuçlarına farklı yönlerden önemine ilişkin açıklama getirerek, "babalar" konusuna dikkat çekmesi hedeflenmektedir.

Çocuklarda duygu düzenleme düzeylerinin belirlenmesi son derece önemli bir konudur çünkü duygusal becerilerin temeli erken çocukluk döneminde edinilmektedir (Pollak, Cicchetti, Hornung ve Reed, 2000). Ayrıca bireydeki yansıtıcı ve dışa vurumsal davranışlardaki probleme işaret etmesi açısından da duygu düzenleme becerisi ele alınması gerektiği düşünülen önemli bir gelişim alanıdır (Batum ve Yağmurlu, 2007; Yağmurlu ve Altan, 2010). Yapılan çalışmalar bizlere ebeveynlerin çocuğun duygu düzenleme becerisini önemli oranda etkilediğini gösterse de, yurt içi literatüründe çocukların duygu düzenlemesinin yordayıcısı olarak annenin içerisinde yer almış olduğu çalışmaya da rastlanmamıştır. Ayrıca çocukların duygu düzenlemesinin yordayıcısı olarak salt babaları içeren bir çalışmaya da rastlanmamıştır.

Literatüre ebeveynlik, annelik ve babalık kavramına ilgili yönlerde bakıldığında ülkemizde çocukların bakımı, annelerin üzerine atfedilen görevlerden ilki olarak kabul görmektedir (Pehlivan, 2015). Bu nedenle çocuklar ile ilgili yürütülen araştırmaların ağırlık merkezinin anneler olduğu görülmektedir. Babaların çocuklarının gelişimi üzerinde anneleri kadar öneme ve etkiye sahip olması da, babaların çocuk gelişimindeki rolünü araştırmak önem kazanmaktadır. Baba-çocuk arasındaki dinamiklere ortak ebeveynlik anlayışına uygun bir biçimde yaklaşılmıştır. Bu yolla babaların rolünün, ebeveynliklerine yönelik tutumlarının ve katılımlarının çocuklarının gelişiminde önemli bir yere sahip olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırılan konu ile ilgili günümüzde babaların ebeveynliğe yönelik tutumu, baba katılımı ve çocukların duygu düzenlemesi ile ilgili çeşitli araştırmalar bulunmakla birlikte incelenmesi hedeflenen değişkenlerin bir arada işlendiği bir araştırmanın da bulunmadığı saptanmıştır. Alan yazında doğrudan bu konuya yönelik gerçekleştirilen bir çalışmanın olmayışı, çocuğun duygu düzenleme mekanizmasında babaya ilişkin faktörlerin rolünü ortaya koymak en önemli gerekçe olmuştur. Ayrıca literatürde bulunan bilgiler ışığında, okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerilerini inceleyen çalışmalar son yıllarda ivme kazanmaktadır. Bu çalışmalar bizlere çeşitli veriler sunmakta fakat babanın çocuğun farklı ve spesifik alanları üzerindeki etkilerinin ele alındığı araştırmaların yeterli sayıda olmadığı görülmüştür. Buna ek olarak babanın ebeveynliklerine yönelik benimsemiş oldukları tutumları ve çocuğun hayatına katılma düzeyi zamanla değişiklik göstermekte, bu nedenle onların bulunduğu konumu daha iyi anlamak ve anlaşılmasını sağlamak adına ayrıntılı şekilde incelenmesi gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Çocukların duygu düzenleme becerileri farklı demografik özelliklere (çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, babanın yaşı, babanın öğrenim durumu, babanın öğrenim durumu, çocuk sayısı, ailenin gelir durumu) göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Çocukların duygu düzenleme becerisi babaların ebeveynliğe yönelik tutumu tarafından ne oranda yordanmaktadır?
- Çocukların duygu düzenleme becerisi babaların katılımları tarafından ne oranda yordanmaktadır?
- Çocukların duygu düzenleme becerisi babaların ebeveynliğe yönelik tutumu ve baba katılımı ile birlikte ne oranda yordanmaktadır?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın deseni, evren ve örneklemi, araştırmada kullanılan ölçme araçları, veri toplama/uygulama süreci ve verilerin analizinde kullanılan teknikler sunulmuştur.

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada 3-6 yaş grubu çocuğun duygu düzenleme becerisi; babanın katılımı ve ebeveynliğe yönelik tutumu tarafından ne oranda yordadığı incelenmiştir. Araştırmada alt problemlere yanıt aramada betimsel tarama yöntemi olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama, araştırmalarda ilgili değişkenler aralarındaki ilişkiyi belirlemek amacı ile yapılmaktadır (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2015).

Çalışmanın Örneklemi

Adana ili merkez ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 13 anaokuluna devam eden 413 çocuk ve babası araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Tipik durum örnekleme, araştırma problemi ile ilgili olarak evrende yer alan çok sayıdaki durumdan tipik olan bir durumun belirlenerek bu örnek üzerinden bilgi toplanmasını gerektirir. Burada esas olan sıra dışı olmayan ortalama, tipik bir durumun seçilmesidir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014). Milli Eğitim Bakanlığına bağlı anaokullarının seçilmesi, 3-6 yaş grubu çocuklara eğitim hizmeti verdiğinden araştırma evrenini temsil edecek geniş kitlelere ulaşılabileceği düşüncesinden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bir sonraki aşamada bu okullar arasından araştırmacının yöneticilerini veya öğretmenlerini tanıdığı okullar tercih edilerek uygun örnekleme yoluna gidilmiştir.

Araştırmaya katılan babaların çocuklarının yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde %49,2 ile en çok 5 olduğu tespit edilmiştir. Bu çocukların cinsiyetine göre dağılımları incelendiğinde %52,8'inin erkek, %47,2'sinin kız olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan babaların yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde %33,7 ile en çok 31-35 yaş aralığında olan babaların olduğu tespit edilmiştir. Bu babaların eğitim durumlarına göre incelendiğinde %32,9 ile en çok lisans mezunu olduğu tespit edilmiştir. Yine bu babaların meslek gruplarına göre dağılımları incelendiğinde %39,7 ile en çok işçi olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan babaların eşlerinin meslek gruplarına göre dağılımları incelendiğinde %58,6 ile en çok ev hanımı veya çalışmıyor olduğu tespit edilmiştir. Yine bu eşlerin eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde %34,4 ile baba da olduğu gibi lisans mezunu olduğu tespit edilmiştir. Katılım gösteren babaların sahip olduğu çocuk sayısına göre dağılımları incelendiğinde %49,6 ile en çok 2 çocuk olduğu tespit edilmiştir. Katılım gösteren babaların aile gelir durumuna göre dağılımları incelendiğinde %40,2 ile 5000 ve üstü gelir düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, babaların ve çocukların demografik özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacı tarafından oluşturulan "Genel Bilgi Formu"; babaların ebeveynliğe yönelik tutumlarını ölçebilmek için "Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği- Baba Formu (EYTÖ)"; baba katılımını ölçebilmek için "Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ)" ve çocukların duygu düzenleme becerilerini ölçmek için "Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ)" kullanılmıştır.

Beklenen/Geçici Sonuçlar

Bu bölümde 3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babanın ebeveynliğe yönelik tutumu ve baba katılımı ile çocuğun duygu düzenlemesi arasındaki ilişkinin ve yordayıcı gücünü belirlemek amacıyla 413 babadan elde edilen sonuçlar yer almaktadır.

Araştırma sonucunda çocukların duygu düzenleme becerilerinin çocukların yaşına, babanın yaşına, çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık yaratmadığı ancak ölçeğin değişkenlik/olumsuzluk alt boyutunun çocuğun cinsiyetine göre kız çocukları lehine ve ölçeğin duygu düzenleme alt boyutunun babanın eğitim durumuna, annenin eğitim durumuna, ailenin gelir durumuna göre anlamlı farklılık yarattığı belirlenmiştir. Basit regresyon analizi sonucunda ölçeklerden elde edilen puanlar arasındaki ilişki incelendiğinde babaların ebeveynliğe yönelik tutumda ebeveynliğe yönelik sağlanan doyumun, çocukların düzenlemeye yönelik değişkenlik/olumsuzluk gösteren becerilerinin ve duygu düzenlemeye yönelik genel becerilerinin anlamlı birer yordayıcısı olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde baba katılımında keyfi meşguliyetin, çocukların duygu düzenlemeye yönelik olumlu becerilerinin anlamlı birer yordayıcısı olduğu görülmüştür. Hiyerarşik regresyon analizi sonucunda ölçeklerden elde edilen puanlar arasındaki ilişki incelendiğinde hiyerarşik regresyon analizinin ilk adımında ebeveynliğe yönelik tutum toplam puanı, ikinci adımında baba katılımı toplam puanı bağımsız değişken olarak, duygu düzenleme toplam puanı ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Her adımda modele alınan ebeveynliğe yönelik tutum değişkeni çocukların duygu düzenleme toplam varyansına katkısı anlamlıdır. Birinci modelde analize alınan ebeveynliğe yönelik tutum toplam puanın çocukların duygu düzenleme toplam puan düzeyini anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçlarına göre ise ebeveynliğe yönelik tutumun negatif pozitif yönde bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Analize ikinci modelde baba katılım alındıktan sonra ise bu değişkenin çocukların duygu düzenleme toplam varyansına katkısı anlamlıdır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçlarına göre ise anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Duygu düzenleme, ebeveynliğe yönelik tutum, baba katılımı.

Kaynakça

Batum, P., ve Yagmurlu, B. (2007). What Counts İn Externalizing Behaviors? The Contributions Of Emotion And Behavior Regulation. *Current Psychology: Developmental• Learning• Personality• Social*, *25*(4), 272-294.

Bornstein, M. H. (2015). Children's Parents. In M. H. Bornstein, T. Leventhal, ve R. M. Lerner (Eds.), *Handbook Of Child Psychology And Developmental Science: Ecological Settings And Processes* (Pp. 55–132). John Wiley ve Sons, Inc..

Cabrera, N. J., Tamis-Lemonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S. Ve Lamb, M. E. (2000). Fatherhood İn The Twenty-First Century. *Child Development*, 71, 127–136.

Mcbride, B. A., Schoppe-Sullivan, S. J. ve Ho, M. H. (2005). The Mediating Role Of Fathers' School İnvolvement On Student Achievement. *Journal Of Applied Developmental Psychology*, *26*(2), 201-216.

Lamb, M. E. (1997). The role of the father in child development. New York: Wiley

Lamb, M. E. ve Tamis-Lemonda, C. S. (2004). The Role Of The Father. *The Role Of The Father in Child Development*, *4*, 100-105.

Pollak, S. D., Cicchetti, D., Hornung, K. ve Reed, A. (2000). Recognizing emotion in faces: developmental effects of child abuse and neglect. *Developmental psychology*, *36*(5), 679.

Pehlivan, H. (2015). Kadınların Benlik Saygısını Ve Yaşam Doyumunu Artırma: Bilişsel Davranışçı Yaklaşıma Dayalı Bir Grup Müdahalesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(2).

Taşkın, N. (2011). Çocukların Gelişiminde Katkıları Unutulanlar: Babalar. *Eğitime Bakış Dergisi, Yıl*, *7*, 43-47.